

Jordi Soler, el geni retrobat

Text > **DANI VIVERN**

Girona, anys noranta, cap a les deu del vespre. Els que ja havíem tancat edició a *El Punt* anàvem al bar El Cu-cut a assecar unes quantes Voll-Damm. I era habitual trobar-hi en Jordi Soler, *Hèlios*, assegut en un tamboret a la barra entre una copa de cava i un bolígraf, dibuixant acudits. Aviat passava per la nostra taula a ensenyar-nos la seva obra gràfica acabada de fer, que al cap de poca estona es multiplicava en una cascada impareable: tovallons, espais en blanc de revistes o diaris, tot li servia per plasmar els seus acudits, entremaliats, esbojarrats, impúdics... I així, dia sí dia també.

Però tot això és un simple fotograma de la vida d'en Jordi, dels seus molts anys d'activitat com a ninotaire, entre moltes altres facetes d'un home que va ser un geni humanístic, amb una cultura enorme i, alhora, amb una gran sensibilitat per l'art i el coneixement.

El seu amic, el periodista Pius Pujades, l'ha sabut retratar al complet en aquest llibre, en un merescut homenatge. Ha gratat cel i terra per recuperar, d'amics i coneguts, molts dels ninots que hi ha recollit. Alguns han sobreviscut en suports inversemblants, en papers que en Jordi aprofitava al vol, i que en Pius ha tingut la paciència de recopilar, ordenar i comentar. I aquesta és

l'altra faceta del llibre: la trentena llarga de textos impagables amb què Pujades ens contextualitza els dibuixos de l'*Hèlios* i la seva vida i personalitat. Perquè s'hi va confegint una biografia de la qual els que érem propers a en Jordi coneixíem fragments, anècdotes, moments tristos i fins i tot tràgics. De fet, mai no la coneixerem tota, perquè hi ha períodes que ni els seus amics més íntims tenen clars.

Pius Pujades, a més, ens hi proporciona un cert ordre —si això és possible en la ingent producció gràfica d'en Jordi—, acotant els ninots en blocs no estancs: sexe, crítica social, crítica política, crítica religiosa, actualitat, temes personals i dels companys, i l'absurd i el surrealisme. Venint de l'època d'on veníem, i comptant que en Jordi havia treballat un temps a l'empresa Cointra a Alcalá de Henares («Alcalá de Nas», com deia ell) sota les ordres de gent afí al règim, no és difícil endevinar quins personatges abunden en els seus acudits: militars, bisbes, oligarques... al costat de pobres, de Jesucrist i els apòstols (en situacions hilarants, la majoria de vegades) i de personatges del seu entorn més quotidià, com Lluís de l'Arc. Tot, en un devessall bàquic, desfermat, de traç sovint simplísim, minimalista, i gloriósament efectiu.

PUJADES, PIUS. *Hèlios (Jordi Soler): Contra la dictadura, amb humor*. Girona: Fundació Atrium Artis, 2023. 426 p.

Amb tot això, l'aspirant a lector ja haurà intuït que el llibre és un fart de riure, amb tocs d'amargor i de crítica ferotge a situacions i abusos als quals l'*Hèlios* era tremendament receptiu. Massa i tot, perquè no païa bé les injustícies, tant individuals com col·lectives, i les denunciava davant de tothom qui el volia escoltar. Per sort, sabia sobreposar-se, i era feliç construint filigranes lingüístiques, jocs de paraules, dobles sentits i *divertimentos* en altres idiomes, que impregnen part d'aquests dibuixos.

Amb encert, Pius Pujades ha triat com a subtítol «Contra la dictadura, amb humor». Una frase sempre vàlida, i que pot aplicar-se a molts mediàtics nefands que en Jordi no suportava.

Si vols arribar lluny, estigues quiet

Text > **LAURA REIXACH**

Ara ja fa més de dues dècades, J. N. Santaaulàlia va fer la seva primera incursió en la narrativa de viatges i ens oferí la seva particular visió del país del sol ixent a *Pagodes i gratacels: Un viatge al Japó*. Després d'haver conreat amb èxit la poesia, el relat curt, la novel·la i l'assaig, i havent rebut premis com el Crítica Serra d'Or de novel·la, el Columna o el Miquel de Palol, el relat que va fer de la seva experiència nipona ja feia sospitar que Santaaulàlia tenia recorregut com a narrador d'aquest gènere. Ara, el que llavors només s'intuïa queda plena-

ment confirmat. *Un viatge en tren: De Shanghai a Sant Petersburg* és la validació que ens trobem davant un digne seguidor del deixant de Paul Theroux, un dels clàssics de la literatura de viatges.

Amb el guiatge de Santaaulàlia, en aquest *Un viatge en tren: De Shanghai a Sant Petersburg* visitarem ciutats, monuments i espais naturals; coneixerem les interioritats del mític transsiberià i engolirem uns quants milers de quilòmetres sense ni adonar-nos-en, però, per damunt de tot, descobrirem un paisatge humà, únic i irrepetible. La Betty,

l'Emily, la Shirley (xineses rebatejades amb noms estrangers), l'Elena, en Valera, la Irina (habitants del cor de Sibèria) són, per esmentar només alguns noms, una mostra de la corrua de persones que oferiran a l'autor, a voltes desinteressadament, a voltes a canvi de diners, la seva companyia i els seus coneixements.

Perquè Santaaulàlia, a banda de dominar la ploma, també domina l'art de saber-se fer acompanyar, i en aquesta obra queda ben palès. Sens dubte, els retrats de Shanghai, Hangzhou, Xi'an, Irkutsk, el llac Baikal, Iekaterinburg o

Una veu que empresona

Text > NÚRIA SURRELL

Tots hem tingut alguna vegada pensaments intrusius, bucles mentals tòxics o malsons angoiants que no ens deixen dormir. Però què passa quan el teu pitjor enemic habita dins el teu cap sense permís? I només el sents tu. I et persegueix, et diu què has de fer, qui has de ser, què has de pensar. Això és el que li passa a la Marí, la protagonista de la nova novel·la homònima de Maria Mercè Roca (Portbou, 1958).

L'obra recorre la vida de la Marí que, des del naixement, té una veu que viu dins del seu cap. La narració es divideix en tres parts. La primera presenta aquesta veu. La segona relata la infància corrent i feliç de la Marí, una nena sensible, amb interès per la fotografia i amb una família que l'estima, però que, a mesura que va creixent, també coneix la cara amarga de la vida. Una mort propera primer, una ruptura amorosa després, i finalment, a la tercera part, amb aquesta esclatxa de dolor, apareix la veu. El seu turment. «Li sembla que la veu li ha vingut de dintre, i sent una angoixa molt fosca al pit.» Com pots viure —o sobreviure— quan tens l'infern dins el cap?

La prosa de Roca és delicada, precisa i depurada. Diu el just i necessari, amb omissions clares però fàcils d'omplir

pel lector. Narrativament, la Marí creix aviat, la seva infància i adolescència passen com fotografies d'episodis i el lector veu una protagonista curiosa (una curiositat que serà clau per descobrir un secret familiar) i amb una sensibilitat especial. I així ho emmiralla l'estil de l'obra: el que preval en la narració són les sensacions de la Marí mentre aquesta passa per l'escola, els anys d'adolescència i els primers amors d'institut. Intel·ligentment, a través del llenguatge l'autora aconsegueix dotar de personalitat aquesta «veu», que pren el rol protagonista, que parla a la Marí i que esdevé un personatge més que irromp en la narració quan vol, amb fluxos de pensaments sense pauses i amb preguntes retòriques i ordres que condicionen les actituds de la protagonista.

La veu l'atrau i l'espanta alhora, com un fantasma que la persegueix. La tortura amb els pitjors escenaris, la menysprea, l'asfixia, li impedeix fer vida normal, però alhora l'acompanya, li explica coses, li dibuixa la realitat i l'aïlla en el seu propi món. En molts moments de l'obra es fa plausible la soledat de la Marí perquè no entén què li passa i per la por d'explicar-ho, del judici aliè, de ser incompresa. I tot acompanyat d'un tractament mèdic que no l'ajuda, sinó que l'apaga. «Però

Moscou no serien el mateix sense la presència de la seva gent. La descripció de les seves vides, de la seva personalitat, i, per damunt de tot, la transcripció de les converses que Santaaulàlia hi manté, confereixen a tot el volum una gran profunditat antropològica i sociològica. Una mostra d'això és la visita que l'autor fa al Centro Español de Moscou. La trobada amb en Fermín i la Maria Teresa, uns nens de la guerra enviats a Rússia per salvar-los de la tremenda guerra fratricida, és un episodi curt però molt intens. Una trobada que traspua l'indefugible pes del context

històric en el transcurs d'una vida individual.

Nosaltres, per sort, sense cap altre trasbals més enllà de girar pàgina i gaudir sense presses de la prosa amena i captivadora de Santaaulàlia, podem fer certa, gràcies a aquest esplèndid *Un viatge en tren: De Shanghai a Sant Petersburg*, una inscripció calligràfica en xinès que presideix un saló dels nombrosos edificis de la Ciutat Prohibida de Pequín: «La quietud porta molt lluny».

La Magrana

Maria Mercè
Roca
Marí

ROCA, Maria Mercè. *Marí*.
Barcelona: La Magrana, 2023.
160 p.

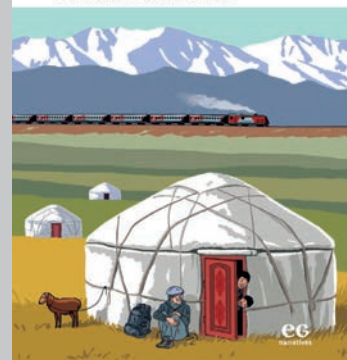
què li passa? No ho sap. No sap què té. Només sap que alguna cosa en ella ha canviat, no és del tot ella.»

Marí és un llibre que aconsegueix incomodar el lector per tots els pensaments que habiten en la protagonista i que ragen lliurement i sense tabús, però que alhora ens fa posar en la pell d'algú amb una malaltia mental —de la qual mai sabem el nom— i entendre el seu dolor des d'una perspectiva mundana i quotidiana. El llibre és un viatge a través del patiment i la incomprensió i cap a l'autoconeixement de la Marí, per la qual cosa confereix més matisos a les malalties mentals mitjançant una prosa polida, sensible i curiosa.

J.N. Santaaulàlia

**Un viatge
en tren**

De Shanghai a Sant Petersburg

SANTAULÀLIA, J. N. *Un viatge en tren: De Shanghai a Sant Petersburg*. Cassà de la Selva: Editorial Gavarres, 2023. 256 p.